

VAN BOTERBERG TOT SUPERHEFFING**2015**

Jaar	Melkveehouders / koeien	Melkkoeien x 1000	Melk/vet /eiwit gem. / koe	Melkgeld cent/kg.	Melk Mln. kg	Kaas ¹⁾ mln. kg.	Boter ¹⁾ mln. kg.	Boterberg mln. kg.	M-Melkp. mln. kg

1) Productie / consumptie / export

2015									Nieuw
2015-01-16	DvhN	EMB: Vrije markt desastreus voor boer							
2015-03-27	DvhN	Dit jaar al weer 239 stallen gebouwd – vorig jaar totaal 1159							
2015-03-28	LC	COMMENTAAR: De melk van morgen							
2015-04-28	DvhN	Onrust in zuivelsector over fusie DOC Kaas							
2015-05-07	DvhN	Strijd A-ware om DOC-Kaas verhardt							
2015-05-08	DvhN	Gemengde reactie bij boeren op voorstel A-ware							
2015-06-02	DvhN	Dijkma: Nog één kans voor melkboeren							
2015-06-05	DvhN	Fabrieken zuivelreus groeide te onstuimig – ca. 350 banen afgestoten							
2015-06-23	DvhN	Melkveehouders in geldnood Superheffing in 2014/'15 135 mln							
2015-06-23	DvhN	Het nieuwe quotum: fosfaat							
2015-07-02	www	Brief 2e kamer Dijkma: Sectororganisaties akkoord – fosfaatrechten							
2015-07-03	DvhN	Invoering: maximum aan fosfaat in mest van melkkoeien							
2015-07-21	DvhN	Melkveehouders niet laten bloeden voor varkensboeren – groei							
2015-07-22	LC	COMMENTAAR: Dreigende zuivelcrisis							
2015-07-23	DvhN	NVM: Groeiende vraag naar landbouwgrond							
2015-07-28	DvhN	Lage melkprijs kwelt vooral nieuwe boer – garantieprijs R-FC 28,50 ct							
2015-08-15	DvhN	Agnes: 'Even geen geld voor nieuwe kleren' – te veel melk!							
2015-09-15	DvhN	Melkprijs: Het ging en gaat met pieken en dalen							
2015-09-15	DvhN	Hoogleraar D. Strijker: Met volle verstand gekozen voor liberalisering							
2015-10-10	DvhN	De Nederlandse melkkoe raakt uit zicht – permanent op stal							
2015-10-20	DvhN	Nederlandse boeren zoeken 55.000 hectare grond							
2015-10-24	DvhN	Nederland krijgt laatste melkboete – 135 mln. euro							
2015-12-02	DvhN	Mager zuiveljaar R-FC, behalve voor bioboer							
2015-12-02	DvhN	Zuivelreus FrieslandCampina breidt uit in Noorden							
2015-12-23	DvhN	Schaalvergroting in veehouderij zet door							
2015-12-29	DvhN	FrieslandCampina: premie voor minder melk							

2015

Dagblad vh Noorden 2015-01-16

EMB: Vrije markt desastreus voor boer

Aan Dirk van der Meulen

BERLIJN De Europa Commissie moet een vinger aan de pols houden van de zuivelsector. Anders dreigt chaos en malaise voor de melkveehouders.

Daarvoor waarschuwde de *European Milk Board* (EMB) gisteren in Berlijn voorafgaand aan de opening van de *Grüne Woche*, de grootste landbouw- en voedingsmiddelenbeurs ter wereld. Het samenwerkingsverband van nationale vakbonden voor melkveehouders presenteerde er zijn 'Marktverantwoordingsprogramma' om de Europese zuivelmarkt in rustiger vaarwater te krijgen.

Daarin is een belangrijke rol weggelegd voor de Europese Commissie. Die zou een melkindex moeten ontwikkelen waarin melkprijs en kostprijs zijn verwerkt. Als de index onder een bepaald niveau daalt, moet de commissie boeren oproepen om de melkproductie te temperen. Als die oproep geen invloed heeft, is invoering van een bonus-malussysteem noodzakelijk. Boeren krijgen een bonus als ze de productie beperken en een heffing als ze hun melkplas uitbreiden. Als ook deze maatregel geen zoden aan de dijk zet, dan moet de commissie een verplichte reductie doorvoeren.

Europa staat juist op het punt zijn handen terug te trekken van de zuivelmarkt. Zo wordt op 1 april de melkquotering afgeschaft. De gedachte is dat de boer die vrijheid prima aankan, omdat wereldwijd de zuivelconsumptie blijft stijgen.

„Een onjuiste aanname, zo blijkt nu wel”, zei Sieta van Keimpema, vice-voorzitter van de EMB. „De melkprijs is gekelderd van 44 cent naar 30 cent. Veel boeren in Europa kunnen hun rekeningen niet meer betalen.”

Heeft een dergelijk Europees programma zin in een grote mondiale zuivelmarkt? Ja, wel dergelijk, verklaarde de Duitse EMB-voorzitter Romuald Schaber.

„Europa is veruit het grootste zuivelblok ter wereld en Europa is ook de veroorzaker van de prijsmalaise. We hebben in 2014 7,5 miljard kilo melk meer geproduceerd dan in 2013. Op een totale melkplas van zo'n 150 miljard kilo is dat aanzienlijk.” De EMB presenteert zijn plan op 22 januari aan de Europese landbouwcommissaris Phil Hogan. Vijf dagen later volgt de uitleg aan de landbouwcommissie van het Europees Parlement.

De zuivelnoteringen vertoonden deze week weer een opvallende stijging. Duidt dat op een structureel herstel? Van Keimpema denkt van niet. Boeren temperen volgens haar de productie om een fikse superheffing te voorkomen. Als die er straks niet meer is, gaan ze alleen maar meer melken. Dan wacht ons pas echt een langdurige diep prijsdal.”

Afscheid melkquotum, dit jaar alweer 239 stallen gebouwd

(DOOR JAAP HELLINGA)

Directeur Ronald Bosma van Bosma Melktechniek in het Friese Sint Nicolaasga lacht. Zijn orderportefeuille zit nog zeker tot eind dit jaar vol, zegt hij. En omdat nog lang niet iedere melkveehouder zijn knopen heeft geteld, vertrouwt de dealer van *GEA Farm Technologies* er op dat hij ook de komende jaren nog voldoende opdrachten krijgt.

De afgelopen twintig jaar groeide zijn bedrijf van 5 naar 37 werknemers. Tegelijk zag hij de schaal van de boerderijen meegroeien. Zo leggen zijn medewerkers dezer dagen de laatste hand aan de **megastal** van Jan jonkman in Mariënheem, bij Raalte, voor maar liefst 480 koeien. Jonkman kan straks in zijn eentje 40 dieren tegelijk melken.

Vroeger verkocht Bosma relatief eenvoudige melkinstallaties, tegenwoordig levert hij complete stallen, die zijn uitgerust met de modernste apparatuur. „De nieuwste melkinstallatie praat tegen jou”, zegt Bosma. Wanneer er een koe met bijvoorbeeld uierontstekking binnenwandelt, klinkt een waarschuwend computerstem door de melkput. Op zijn iPhone kan de veehouder de locatie van elk dier aflezen en hoe dat zich door de stallen beweegt.

De robotisering is in volle gang. Niet alleen het melken, ook het voeren en het uitmesten kunnen volledig worden geautomatiseerd. Tenminste, als de boer daar zin in heeft. „Tien boeren, tien meningen”, weet Bosma. Tien jaar geleden telde Nederland nog 22.570 boerenbedrijven. Daarvan waren er 680 uitgerust met een melkrobot. (3%)

Nu zijn er minder bedrijven, maar meer koeien. Uit de laatste telling van stichting KOM (*Kwaliteitszorg Onderhoud Melkinstallaties*) blijkt dat de stand op 20.572 melkveestallen staat, voor 4,2 miljoen koeien (CBS). Dat is al weer meer dan de 3,7 miljoen van tien jaar geleden, maar bij de instelling van het melkquotum in 1984 waren er in Nederland nog 5,5 miljoen runderen.

Het aantal melkrobots nadert de 4000. (19%) „We zien in de verkoop een stijgende lijn”, zegt Bosma. Dit geldt overigens voor de totale branche. Vorig jaar werden in Nederland 1159 stallen opgeleverd, gerenoveerd of uitgebreid. In de eerste drie maanden van dit jaar zijn er daar al weer 239 bijgekomen.

Je ziet dat een aanzienlijke groep veehouders meerdere bedrijven exploiteert (18.188 ondernemers op 20.572 bedrijven). Minder opdrachtgevers die grotere projecten aangaan, betekent dat de toeleveranciers hun risico's zien toenemen. Bosma besloot op meerdere paarden te gokken. Naast zijn installatiebedrijf opende hij in 2000 een farmshop en daar kwam later een bloemenzaak bij. 'Schoenmaker blijf bij je leest', zo dachten ze aanvankelijk bij het Duitse moederbedrijf GEA. Het concern in zuiveltechnologie is zich zelf echter ook gaan verbreden: in 2009 werd stalinrichter DB Wilaard (onder andere Royal De Boer) in Leeuwarden opgekocht. Bosma levert dus tegenwoordig ook stalinrichtingen.

Zolang de technologie zich verder ontwikkelt, blijft de veeteeltsector investeren, stelt Bosma. Bovendien ligt een zuiveloverschot als in 1984 minder snel in het verschiep nu China, maar ook Afrika en Zuid-Amerika er als afzetmarkt bij zijn gekomen. „In onze branche is het straks eten of gegeten worden”, voorspelt Bosma. „Ik ga er van uit dat ons bedrijf in de loop van de jaren nog wel een slag maakt.”

COMMENTAAR

De melk van morgen

Boeren die niét meedoen, kunnen wel eens beter af zijn

(Hans Mulder)

Ondernemende boeren kunnen niet wachten. Vanaf aanstaande woensdag mogen ze eindelijk ongelimiteerd melken, want dan vervalt het roemruchte melkquotum. Deze krant besteedde er deze week niet voor niets veel aandacht aan (zie ook pagina 29), want voor de sector is het een enorme boost, zo is gebleken. Al is het de vraag hoelang de euforie zal duren.

Ruim dertig jaar heeft de productie van melk aan banden gelegen. Als melkveehouders meer melk produceerden dan hun quotum, was de superheffing de onverbiddelijke straf. Ondanks alle bezwaren heeft het quotum in deze bedrijfstak de afgelopen jaren wel voor relatieve rust gezorgd, inclusief gedegen melkprijzen.

Maar de wereldbevolking groeit en in de opkomende economieën van Azië en China stijgt de vraag naar melk. Om te voorkomen dat vooral de VS en Nieuw-Zeeland hiervan profiteren, is al in 2003 besloten om het quotum per 1 april los te laten. En dus maken nieuwe megastallen, ook op het Friese platteland, hun opwachting. Stallen waarin het meer dan driehonderd koeien aan niets ontbreekt: rubber op de vloer, veel licht en leefruimte, permanente ventilatie en zogenoemde swingover melkinstallaties waar dertig koeien in alle rust tegelijk gemolken kunnen worden. Er is nog net geen loungehoek voor ze.

Er staat wel wat tegenover. De koeien worden vaker drie in plaats van twee keer per dag gemolken. Ze krijgen 365 dagen per jaar exact dezelfde hoeveelheid mengvoer. En naar buiten gaan om vers gras te grazen, is niet aan de orde; ze staan altijd binnen. Op deze manier geven de koeien naar verwachting 20 procent meer melk dan nu.

Het is de boeren die het lef hebben gehad om te investeren, gegund. In de wetenschap dat alle zuivelwatchers uitgaan van een structurele groei van 2 procent van de wereldhandel en dat in Nederland de melkproductie de komende jaren met zo'n 15 procent kan stijgen.

Dit laatste percentage kan echter ook een valstrik blijken. Gelet op de ambities van de boeren, ook elders in Europa (Polen) verwachten insiders dat de stijging van de Europese melkproductie binnen de kortste keren de mondiale groei zal overtreffen. En dat daardoor onherroepelijk opnieuw een situatie van overproductie zal ontstaan. Nog los van het feit dat de discussie over dierenwelzijn een nieuwe impuls krijgt.

Dit betekent dat boeren die niét meedoen aan de productierace en juist kiezen voor duurzame weidegang, op de langere termijn wel eens beter af kunnen zijn. Deze boeren ontvangen, juist vanwege de weidegang en de kwaliteit van de melk, een verdubbeling van de bijdrage per kilo melk van FrieslandCampina. Bovendien kunnen ze rekenen op een omgeving die hen gunstig gezind is.

Als 1 april in dit opzicht maar geen fopdatum voor de melkveehouderij gaat worden.

HANS SNIJDER

Onrust in zuivelsector over fusie DOC Kaas

'Met DMK kunnen we juist meer Gouda Holland verkopen'

AAN DIRK VAN DER MEULEN

HOOGEVEEN De zuivelbedrijven *DeltaMilk* en *A-ware* zoeken toenadering tot *DOC Kaas* in de hoop dat de kaascoöperatie uit Hoogeveen afziet van een fusie met het Duitse zuivelconcern DMK.

Teunis Sterk, voorzitter van *DeltaMilk* uit **Bleskensgraaf**, vreest dat een fusie tussen DOC en DMK slecht uitpakt voor de Nederlandse melkveehouderij. Hij wijst erop dat DMK een lagere melkprijs uitkeert dan DOC. Een samengaan zou ook de melkprijs in Nederland onder druk kunnen zetten.

Een ander gevaar is volgens Sterk dat het positieve imago, van de Nederlandse Goudse kaas verwatert als een grote kaasproducent als DOC in buitenlandse handen komt. „Goudse kaas kent gebiedsbescherming. Dat moet je zo zuiver mogelijk houden. We moeten alles uit de kast halen om dit verschil te behouden.”

DeltaMilk, Rouveen Kaasspecialiteiten en A-ware, met onder meer een grote kaasfabriek in Heerenveen, hopen DOC op andere gedachten te brengen. Ze willen een soort samenwerkingsverband opzetten in de vorm van een Nederlandse topcoöperatie voor kaas. „Daar worden alle partijen beter van”, denkt Sterk.

DOC-directeur Marc Ligthart bestrijdt de analyse van Sterk. Dat de melkprijs in Nederland zou dalen door een samengaan van DOC en DMK noemt hij „een loze kreet”.

Ligthart benadrukt dat DOC Kaas haar eigen naam en identiteit behoudt en dat ze Nederlandse Goudse kaas op de markt blijft brengen onder het BGA-keurmerk (Beschermde Geografische Aanduiding). „We blijven de kracht van de Nederlandse zuivel en promoten en benutten.” Ligthart verwacht door de samenwerking met DMK versneld te kunnen internationaliseren en daarmee meer echte Gouda Holland te kunnen verkopen in het buitenland.

De DOC-directeur wijst er fijntjes op dat *Deltamilk* en *A-ware* geen lid zijn van het BGA-keurmerk. „Merkwaardig dat deze bedrijven zich nu zorgen maken over de verwatering.” Ligthart vermoedt een ander strategisch belang bij vooral *A-ware*. „De onlangs geopende kaasfabriek in Heerenveen heeft behoefte aan meer melk om de capaciteit te benutten. Ze richt zich vooral op onze leden, omdat de melkwinningsgebieden aan elkaar grenzen.”

Ligthart benadrukt dat de melkprijzen van DOC en DMK vorig jaar op hetzelfde niveau lagen. „Door een samengaan kunnen we die naar een hoger niveau brengen. We kunnen immers efficiënter investeren en door schaalgrootte en synergievoordelen kosten besparen.”

DOC Kaas telt 1200 melkveehouders en verwerkt jaarlijks 1 miljard kilo melk. DMK is beduidend groter: 9400 melkveehouders en 6,7 miljard kilo melk. De datum waarop gestemd wordt over de fusie is nog niet bekend.

Strijd A-ware om DOC-Kaas verhardt

A-ware wil plan pas uitwerken als DOC-leden willen samenwerken

DICK OFFRINGA

HOOGEVEEN Royal A-ware laat zich niet ontmoedigen door de directie van DOC Kaas. Het concern benadert nu de leden rechtstreeks om te voorkomen dat DOC fuseert met een Duitse partner.

De leden van DOC Kaas in Hoogeveen stemmen op 21 mei over het directievoorstel om te fuseren met Deutsches Milchkontor Group (DMK).

Dit plan stuit enkele Nederlandse zuivelaars, waaronder *DeltaMilk* in Bleskensgraaf tegen de borst. Ze vrezen dat door de fusie de Nederlandse melkprijs zal dalen, terwijl de productiekosten van Nederlandse boeren door onder meer milieu-eisen hoger zijn dan elders in de wereld.

A-ware in Lopik, gespecialiseerd in het vermarkten van kaas, wil een fusie met DMK voorkomen door strategische samenwerking met *DOC-Kaas*. Het organiseren van bijeenkomsten voor de leden van *DOC-Kaas* komt bijna neer op een oorlogsverklaring richting de directie van het Hoogeveense zuivelconcern.

De directie van *DOC Kaas* liet gisteren weten geen concreet voorstel van *A-Ware* te hebben ontvangen en blijft koersen op een fusie met DMK. Volgens Corine Kroft, woordvoester van *A-ware*, heeft haar concern alleen de voordelen van de strategische samenwerking aan de directie van DOC Kaas voorgelegd. *A-ware* wil pas tot invulling van de plannen overgaan zodra er sprake is van draagvlak voor samenwerking onder de ruim 1100 leden van DOC Kaas.

Om die bereidheid te peilen heeft *A-ware* voor 12 en 13 mei bijeenkomsten voor DOC-leden uitgeschreven. waarop topman Jan Anker van *A-ware* zijn voorstel zal toelichten. Hij voorziet door synergievoordelen – kaasproductie, melklogistiek en wereldwijde verkoop - een hogere melkprijs voor de DOC-leden. Daarnaast blijft *DOC-Kaas* een zelfstandig bedrijf en houden de leden van *DOC-Kaas* volledige zeggenschap over hun onderneming, stelt hij.

De directie van DOC Kaas hanteert dezelfde argumenten als *A-ware*. De fusie met DMK zal ook tot synergievoordelen leiden en daarmee tot een hoger opbrengst voor de leden. Directeur Marc Ligthart suggereerde eerder dat *A-ware* vooral uit is op het verkrijgen van meer melk voor zijn kaasfabriek in Heerenveen.

A-ware staat in zijn streven naar strategische samenwerking niet alleen. De Nieuw-Zeelandse zuivelcoöperatie *Fonterra* ondersteunt de plannen. *Fonterra* en *A-ware* werken in Heerenveen nauw samen. De wei, die in de kaasfabriek van *A-ware* vrijkomt, verwerkt *Fonterra* in zijn ingrediëntenfabriek.

Gemengde reactie bij boeren op voorstel A-ware 'Ze zijn bang dat ze de fabriek niet vol krijgen'

AAN DIRK VAN DER MEULEN

HOOGEVEEN „Jammer dat ze niet eerder met een voorstel zijn gekomen.” „Onfatsoenlijk.” Het aanbod van A-ware om samen te werken met DOC-Kaas levert gemengde reacties op bij DOC-boeren.

Historisch. Zo staat het jaar 2015 nu al te boek in de Nederlandse zuivel. Op 1 april was er de afschaffing van de melkquotering en kwam er een einde aan 31 jaar marktbescherming. Momenteel is sprake van een uniek zuivelgevecht rondom de tweede zuivelcoöperatie van Nederland: *DOC-Kaas* in Hoogeveen. Nederland kent een zeer rijke geschiedenis van zuivelfusies, maar zelden of nooit ging dat gepaard met de bemoeienis van derden. Zoals dat wel heel gebruikelijk is bij overnames en fusies van beursgenoteerde ondernemingen.

Die mores lijken nu ook hun intrede te doen in de zuivel. Besturen en directies van *DOC-Kaas* (omzet 580 miljoen euro) en het grote Duitse DMK (omzet 5,3 miljard euro) willen fuseren, maar kaascoöperatie *DeltaMilk* in Bleskensgraaf en *A-ware* in Almere smeken bijkans de melkveehouders van DOC om tegen te stemmen. De fusie zou negatief uitpakken voor de totale Nederlandse zuivel, omdat het sterke imago van Nederlandse kaas verwatert als DOC Kaas in Duitse handen komt. Dat beide bedrijven samen optrekken is niet bijzonder: *A-ware* verkoopt alle kaas van *DeltaMilk*.

Na de oproep kwam Jan Anker, topman en mede-eigenaar van *A-ware*, dinsdag met een aanbod voor een strategisch samenwerking. Hoe die eruit zal zien, is nog onduidelijk maar *A-ware* belooft een structureel hogere melkprijs voor DOC-boeren. „We profiteren samen van veel synergievoordelen: bij de kaasproductie, bij de logistiek en bij de bepaling van het assortiment.” Komende week belegt *A-ware* informatiesessies voor DOC-boeren: op 12 mei in het Brabantse Nuland en in het Duitse Meppen en op 13 mei in Zwolle. Anker hoopt dat ook het bestuur en de directie van *DOC-Kaas* de bijeenkomsten zullen bijwonen.

DOC-melkveehouder Oege Hoekstra uit Reitsum laat zijn gezicht er niet zien. Hij is slecht te spreken over het optreden van *A-ware*. „Het lijkt nergens op om op het laatst nog met zo'n wazig voorstel te komen.” Hoekstra denkt dat *A-ware* het zwerk ziet drijven voor de nieuwe kaasfabriek in Heerenveen. „Ze zijn bang dat ze de fabriek niet vol krijgen.” Als de fusie DOC-DMK succesvol uitpakt, wordt het voor *A-ware* veel moeilijker om DOC-boeren te werven. Bovendien zorgt de onlangs aangenomen Melkveewet ervoor dat de melkplas waarschijnlijk minder zal groeien dan verwacht.

Boer Arend Luning uit het Drentse Ansen hekelte eveneens het aanbod van *A-ware*. „Onfatsoenlijk. Eerst boeren bij DOC wegpikken en dan nu een fusie frustreren. Wat meent *A-ware* wel niet. Ze moeten eerst maar eens waarmaken wat ze beloven. En waarom zijn ze niet veel eerder met zo'n voorstel gekomen?”

Dat laatste vraagt ook Albrecht Finnema uit Warstiens zich af. „Want op zich is het voor mij de ideale combinatie. DOC kan goed kaas maken en *A-ware* heeft veel ervaring met kaasverkoop. Maar ja, het voorstel roept veel vragen op. Ik ga zeker een bijeenkomst bezoeken. Wellicht dat *A-ware* dan wat concreter kan zijn.”

Nog één kans voor melkboeren

'We waren blij verlost te zijn van het dure melkquotum.'

(AAN DIRK VAN DER MEULEN)

DEN HAAG De melkveehouderij krijgt nog één kans om zelf de onstuimige groei van de mestproductie te beteugelen. Faalt de sector, dan krijgen de boeren een systeem opgelegd.

Dat schrijft staatssecretaris Sharon Dijksma van Economische Zaken in een brief aan de Tweede Kamer. Om te laten zien dat het haar menens is, laat ze de drie systemen alvast uitwerken om snel tot invoering over te kunnen gaan: van dienrechten, mestproductierechten of productie plafonds per koe of bedrijf.

Aanleiding voor Dijksma's waarschuwing zijn cijfers over de fors gestegen mestproductie van de melkveehouderij, uitgedrukt in kilo's fosfaat. Die steeg vorig jaar met 5,5 miljoen kilo naar 86,1 miljoen kilo fosfaat. Boeren sorteerden voor op de afschaffing van de melkquotering per 1 april door meer koeien en jongvee aan te houden. Met deze productie heeft de melkveehouderij haar mestplafond van 84,9 miljoen kilo overschreden.

De sector levert bovendien een belangrijke bijdrage aan de bijna overschrijding van het nationale fosfaatplafond dat in 2002 door Nederland en de Europese Unie is vastgesteld op 172,9 miljoen. Vorig jaar kwam het uit op 172,3 miljoen kilo fosfaat.

Nederland heeft een uitzonderingspositie op de zogenaamde Europese Nitraatrichtlijn. Veehouders mogen meer mest per hectare uitrijden dan elders in Europa. Om te voorkomen dat de veehouderij over de schreef gaat, is het fosfaatplafond geïntroduceerd. Europa heeft het recht om de uitzonderingspositie op te heffen, als de Nederlandse veehouderij het plafond overschrijdt.

Kort na Dijksma's brief lanceerde de zuivelketen een akkoord met de veevoerindustrie om per 1 juli het fosforgehalte in krachtvoer te verlagen. Daardoor neemt het fosfaatgehalte in mest af. De zuivelindustrie gaat bovendien alle melkveehouders per 2016 verplichten om de Kringloopwijzer te gebruiken. Dit is een managementinstrument om efficiënter om te gaan met mineralen, dus ook met fosfaat. „We waren blij verlost te zijn van het dure melkquotum. We moeten er voor zorgen dat er geen dure rechten voor terugkomen”, zegt Kees Romijn, voorzitter melkveehouderij van LTO Nederland.

Veel boeren hebben de afgelopen jaren hun bedrijf ook uitgebreid, in de hoop zo een goede uitgangspositie te creëren. Dijksma heeft echter meerdere malen laten weten dat ze „anticiperend gedrag zoveel mogelijk zal voorkomen”.

Fabrieken zuivelreus groeide te onstuimig

Begin dit jaar werd duidelijk dat er iets broeide

In de fabrieken in Beilen en Leeuwarden is meer geïnvesteerd dan ooit, om straks nog meer melk te kunnen verwerken. Toch schrapt zuivelconcern FrieslandCampina honderden banen.

AAN DIRK VAN DER MEULEN

BEILEN In Beilen schrapt het zuivelconcern *FrieslandCampina* 210 tot 230 banen van de in totaal 767 arbeidsplaatsen: 80 tot 90 werknemers hebben een vast dienstverband en 115 tot 125 medewerkers zijn uitzendkracht. Het banenverlies via natuurlijk verloop betreft naar verwachting circa 15 formatieplaatsen.

Bij de fabriek in Leeuwarden, de 'Condens' in de volksmond, verdwijnen tussen de 125 en 145 banen van de in totaal 852 arbeidsplaatsen. Het gaat om 60 tot 70 werknemers met een vast dienstverband en 40 tot 45 uitzendkrachten. Via natuurlijk verloop vervallen circa 25 banen.

Komt de reorganisatie onverwacht? Ja, uiteraard. Als productiefabrieken een grote uitbreiding ondergaan, ligt een toename van het personeelsbestand voor de hand.

In Beilen, waar kindervoeding en zuivelingrediënten worden gemaakt, staat de investeringsteller op 107 miljoen euro. Bij de bekendmaking van deze grote projecten - nodig vanwege het afschaffen van de melkquotering en een toenemende vraag naar gecondenseerde melk en kindervoeding - liet FrieslandCampina doorschemeren dat een banengroei voor de hand lag.

In Leeuwarden, waar *FrieslandCampina* gecondenseerde melk maakt voor het Midden-Oosten, Afrika en Azië, loopt een investeringsprogramma van ruim 160 miljoen euro om op termijn 50 procent meer melk te verwerken.

Toenmalig locatiedirecteur Jarig Langhout in Leeuwarden werd er zelfs een beetje zenuwachtig van. „Hoe kom ik aan nieuwe vakmensen als wij uitbreiden, er nieuwe zuivelfabrieken verrijzen (*A-ware* en *Ausnutria Hyproca* in Heerenveen) en de sector kampt met vergrijzing.” En inderdaad, er werd personeel aangenomen. Naar nu blijkt iets te onstuimig, vooral in Beilen.

Begin dit jaar werd duidelijk dat er iets broeide, nadat *FrieslandCampina* volkomen onverwacht het vertrek bekendmaakte van Langhout. Hij heeft nu een baan op het hoofdkantoor in Amersfoort. De bonden kregen toen te horen dat de concerndirectie ontevreden was over de resultaten van de Condens en de forse budgetoverschrijdingen in Beilen. Kort na het vertrek van Langhout liet men McKinsey de fabrieken doorlichten. Die bevestigde de vermoedens van de concerndirectie: beide fabrieken kunnen aanzienlijk efficiënter werken en met minder mensen toe.

De motivatie van *FrieslandCampina* (omzet 11,3 miljard euro) voor de ingreep: we moeten concurrerend blijven. Het belang van de 19.000 ledenmelkveehouders speelt hierbij een grote rol. De afgelopen maanden is de melkprijs gezakt naar 30,5 cent per kilo melk, een prijs waar boeren niet al te blij van worden.

FrieslandCampina wil het sociaal plan voor de reorganisatie in Leeuwarden en Beilen aanpassen. De bonden willen daar niets van weten.

Melkveehouders in geldnood

Lage melkprijs bij sterk gestegen kostprijs
Superheffing 2014/'15 135 mln.

AAN DIRK VAN DER MEULEN

DIDAM Een deel van de melkveebedrijven kampt met liquiditeitsproblemen. Boerenorganisatie LTO Nederland lobbyt voor een gespreide betaling van de superheffing.

De superheffing voor de te veel geproduceerde kilo's melk in het quotumjaar 2014/2015 bedraagt 135 miljoen euro. Nooit eerder zag de melkveehouderij zich geconfronteerd met zo'n hoge boete.

Bij 17.500 melkveebedrijven gaat het om een gemiddelde heffing van bijna 8000 euro. LTO vreest dat een deel van de melkveeouders deze boete niet kan betalen. Deze boeren zitten krap bij kas door de huidige lage melkprijs van 30 cent per kilo melk.

LTO heeft bij staatssecretaris Sharon Dijksma van Economische Zaken het verzoek neergelegd of de boete gespreid betaald mag worden over drie jaar. „Maar we hebben helaas nog niks van Dijksma vernomen”, verklaarde voorzitter Kees Romijn van de vakgroep melkveehouderij gisteren in Didam.

In deze Gelderse plaats presenteerde de boerenorganisatie haar jaarlijkse internationale vergelijking van de melkprijzen van diverse zuivelbedrijven. Daaruit blijkt dat voor de Europese zuivel 2014, evenals 2013, een recordjaar was. De gemiddelde melkprijs kwam uit op 38,62 cent per kilo melk. *FrieslandCampina* behoorde wederom tot de top (41,1 cent) maar DOC Kaas in Hoogeveen maakte een harde val (36,56 cent).

Is het niet opmerkelijk dat melkveeouders na twee goede zuiveljaren nu al met financiële problemen kampen? Volgens Romijn gaat het om boeren die fors moesten of wilden investeren in stallen, vee en grond.

Daardoor is de kostprijs op deze bedrijven behoorlijk gestegen. Boeren die afgelost hebben in plaats van geïnvesteerd, staan er een stuk beter voor, aldus de melkveehouderijvoorman. Het verzoek om gespreide betaling is mede gedaan, omdat de melkprijs in ieder geval ook de komende maanden nog laag blijft. „Er zijn geen lichtpuntjes te ontdekken”, aldus zuivelanalist Willem Koops. „De melkaanvoer blijft hoog, de Russische boycot wordt na augustus verlengd en de Chinese vraag groeit minder hard dan verwacht.”

De Amerikaanse melkveehouderij heeft er weinig hinder van. De melkprijs blijft op een hoog niveau vanwege de opleving van de zuivelconsumptie in eigen land. Vooral de vraag naar boter zou enorm zijn aangetrokken.

Het nieuwe quotum: fosfaat

Melkveehouders kunnen maar kort genieten van de vrijheid na het afschaffen van de melkquotering. Een nieuw productierecht dient zich aan: fosfaat.

AAN DIRK VAN DER MEULEN

Bevrijdingsdag, 1 april. Het merendeel van de melkveehouders heeft er lang naar uitgekeken. Eindelijk verlost van melkquotering en superheffing, eindelijk zonder handrem melken voor grote vragende markten in Azië en Afrika. De sector bereidde zich er massaal op voor. Boeren hielden extra jongvee aan, bouwden nieuwe en grotere stallen.

Maar tsja, een hogere melkproductie, betekent ook meer mest en meer fosfaat, de meststof waarop de Nederlandse veehouderij wordt afgerekend. Naar nu blijkt heeft de fosfaatproductie vorig jaar al een zodanige omvang aangenomen, dat ingrijpen noodzakelijk is. De melkveehouderij knalde, zoals dat heet, door zijn fosfaatplafond heen: in alle koeienmest zat 86,1 miljoen kilo terwijl het hooguit 84,9 miljoen kilo mag bevatten. Een hoeveelheid die een paar jaar geleden nog heel ver weg leek. Alles wijst erop dat de fosfaatproductie dit jaar nog eens extra piekt. Melkveehouders importeren zelfs koeien uit het buitenland om de omvang van hun veestapel op te krikken. En een aantal kocht zelfs varkensrechten, hoewel ze er niets mee kunnen.

'Boeren zijn ambitieuzer dan we hadden verwacht'

Het is duidelijk: de melkveehouderij is in de ban van speculatie. Boeren breiden als gekken uit, voorsortierend op een beperking die er in hun ogen hoe dan ook zal komen. Ze hopen zodoende de beste uitgangspositie te creëren als Den Haag ingrijpt. „*Die spectaculaire groei heeft ons verrast*”, verklaart Kees Romijn, voorzitter van de vakgroep melkveehouderij van LTO Nederland. „Boeren zijn ambitieuzer dan we hadden verwacht.”

Staatssecretaris Sharon Dijksma van Economische Zaken heeft de melkveehouderijsector opdracht gegeven voor 1 juli met een plan te komen waarmee de fosfaatproductie weer onder het plafond komt. Zo niet, dat trekt ze haar eigen plan. Zes partijen, waaronder de zuivel, de veevoerbranche en de accountants, zijn hier nu druk mee doende. Alles wijst erop dat er een stelsel komt van fosfaatrechten in combinatie met de Kringloopwijzer. Die belonen boeren die zuinig omspringen met deze meststof. Een maximum aantal koeien wijst men af: dat creëert een ratrace naar alsmaar meer melk producerende koeien die het hele jaar op stal staan.

Het zijn complexe, juridisch getinte onderhandelingen met grote belangen tussen groepen boeren. Als de snel groeiende melkveebedrijven worden ontzien, worden bedrijven met volop fosfaatruimte gedupeerd. Een dergelijke tegenstelling is ook te maken tussen de extensieve grondgebonden melkveehouderij in Noord-Nederland en de intensieve melkveebedrijven in Noord-Brabant. LTO ziet het liefst een systeem waarbij de productierechten een zo laag mogelijk waarde krijgen. „Want dure rechten benadelen onze concurrentiepositie”, zegt Romijn.

Sectororganisaties akkoord – fosfaatrechten

Melkveehouderij krijgt fosfaatrechten voor het begrenzen van de mestproductie en dus ook de omvang van een melkveebedrijf. Dat schrijft staatssecretaris Dijkstra van Economische Zaken in een brief¹ aan de tweede kamer.

Voor elk melkveebedrijf zal een maximaal per jaar te produceren hoeveelheid fosfaat worden vastgesteld. Die vastgestelde fosfaatproductie zal in de vorm van fosfaatrechten aan het betreffende bedrijf worden toegekend. Dijkstra in een verklaring: 'Het is de melkveehouderij niet gelukt om onder het productieplafond voor fosfaat te blijven. Daarom komen we samen met een begrenzendende oplossing. Dat is nodig om een ingebrekestelling door Brussel te voorkomen en ontwikkeling van bedrijven binnen de randvoorwaarden van diergezondheid, dierenwelzijn en milieu mogelijk te maken.

Uitgangspunt van de toekenning van fosfaatrechten aan een melkveebedrijf is volgens het ministerie het gemiddeld aantal stuks melkvee in 2014, het referentiejaar. Wijzigingen die tussen 2014 en 2 juli, het moment van verzending van deze brief van de staatssecretaris aan de Kamer, nog hebben plaatsgevonden, kunnen bij de toekenning van fosfaatrechten nog worden meegenomen.

Jaarlijks wordt op basis van het gemiddelde aantal gehouden stuks vee een fosfaatproductie berekend. Bedrijven moeten over voldoende rechten beschikken om die productie te verantwoorden. Binnen de melkveehouderij worden de fosfaatrechten verhandelbaar. Bij onvoldoende fosfaatrechten volgt een boete om eventueel voordeel van de overtreding teniet te doen, aldus het ministerie in een toelichting.

De voorlopige productie van fosfaat in de veehouderij komt volgens cijfers van het CBS over 2014 uit op 172,3 miljoen kilo, zet Dijkstra uiteen. Dat is nog maar net onder het maximum van 172,9 miljoen kilo waar Nederland op grond van Europese regels aan gehouden is. Maar de melkveehouderij heeft met een productie van 86,1 miljoen kilo haar plafond al overschreden. De nu aangekondigde maatregelen hebben als doel de fosfaatproductie in de melkveehouderij terug te brengen tot en vervolgens te houden binnen het plafond van 84,9 miljoen kilo, stelt het ministerie.

Het sectorale fosfaatproductieplafond van 84,9 miljoen kilo zal worden opgenomen in de wet. De wet zal het ook mogelijk maken fosfaatproductierechten af te romen om binnen het sectorplafond te blijven. Staatssecretaris Dijkstra onderzoekt de mogelijkheden om bij afroming rekening te houden met de bijdrage van de bedrijven aan de overschrijding van het plafond.

Melkveehouders kunnen volgens het onder voorwaarden door gerichte maatregelen (bijvoorbeeld door fosfaatarm voer) de gemiddelde fosfaatproductie van hun koeien beperken, waardoor ze dan meer koeien kunnen houden. Voor dergelijke bedrijfsspecifieke verantwoording ligt het gebruik van de Kringloopwijzer het meest voor de hand, aldus Dijkstra.

De sectororganisaties LTO Nederland, NZO, NMV, NAJK en de Stichting Natuur en Milieu zijn akkoord met de plannen van Dijkstra. Volgens LTO zijn de maatregelen 'ingrijpend maar onvermijdelijk'. 'Door de groei en ambities van de melkveehouderij is de fosfaatgrens overschreden, die in EU-verband was overeengekomen', reageert voorzitter Kees Romijn van LTO

¹ <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ez/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2015/07/02/kamer-brief-productiebegrenzende-maatregelen-in-de-melkveehouderij.html> ook in eigen systeem

Melkveehouderij, in een verklaring. 'Het doet pijn om de ambities van de melkveehouderij te beteugelen gezien de kansen van Nederlandse zuivel op de wereldmarkt. De realiteit is dat fosfaatrechten de komende tijd een essentieel onderdeel vormen voor de bedrijfsvoering binnen de melkveehouderij.'

'Onze voorkeur voor een systeem met fosfaatrechten in plaats van dierrechten is gelukkig gehonoreerd. Anders zou alleen het aantal dieren bepalend zijn geweest voor de grenzen van de sector', vervolgt Romijn. LTO is voorts ingenomen met het feit dat ook in de toekomst geen uitwisseling kan plaatsvinden van productierechten tussen de verschillende veehouderijsectoren.

Inmiddels werkt al ongeveer 60 procent van de melkveehouders met de Kringloopwijzer, benadrukt LTO. Met ingang van 2016 wordt het gebruik ervan voor alle melkveehouders verplicht om het systeem sluitend te maken. 'Ondernemers weten nu waar ze rekening mee moeten houden als ze in de toekomst hun bedrijf verder willen ontwikkelen', aldus Romijn.

Dagblad vh Noorden 2015-07-03

Maximum aan fosfaat in mest van melkkoeien

DEN HAAG Doordat er steeds meer melkkoeien zijn in Nederland is de hoeveelheid fosfaat in de mest van de koeien te hoog geworden.

Staatssecretaris **Sharon Dijksma** (Economische Zaken) neemt daarom maatregelen. Dat heeft ze de Tweede Kamer gisteren geschreven.

Elk mestveebedrijf krijgt een maximum aan de hoeveelheid fosfaat die de koeien jaarlijks mogen produceren. Zo'n maximum mag in de vorm van fosfaatrechten ook verhandeld worden met andere bedrijven met koeien.

Staatssecretaris Dijksma moet ingrijpen omdat het de melkveehouderij in Nederland niet gelukt is om onder het eigen fosfaatplafond te blijven. Bovendien is de verwachting dat de piek in de fosfaatproductie nog niet is bereikt omdat het aantal melkkoeien dit jaar nog verder stijgt.

Maatregelen zijn daardoor „onontkoombaar”. Dijksma: „Het is de melkveehouderij niet gelukt om onder het productieplafond voor fosfaat te blijven. Daarom komen we samen met een begrenzende oplossing. Dat is nodig om een ingebrekestelling door Brussel te voorkomen en ontwikkeling van bedrijven binnen de randvoorwaarden van diergezondheid, dierenwelzijn en milieu mogelijk te maken.” Over dit nieuwe systeem heeft de staatssecretaris overleg gevoerd met LTO Nederland, NZO, NMV, NAJK en de Stichting Natuur en Milieu.

Melkveehouders niet laten bloeden voor varkensboeren

'Bij het ammoniakbeleid houden we onszelf voor de gek'

Een Fries-Gronings koppel leidt sinds kort de *Nederlandse Melkveehouders Vakbond* (NMV): voorzitter Harm Wiegersma (58) uit Rinsumageest en vicevoorzitter Klaas Wolters (35) uit Winsum. Het duo wordt direct voor de leeuwen gegoid: de melkprijs is laag is en het mestplafond is overschreden.

AAN DIRK VAN DER MEULEN

Waarom sluit een boer zich aan bij een vakbond en niet bij grote broer LTO Nederland? Bij Wiegersma ging het allemaal heel geleidelijk. Hij is jarenlang dubbellid geweest. „Maar op een gegeven moment moet je een keuze maken en dan spreekt de cultuur van de NMV me toch meer aan. Het is een organisatie voor en door melkveehouders met een kleine overhead en sobere vergoedingen voor de boerenbestuurders. Dat uit zich in een lage contributie van jaarlijks gemiddeld maar 300 euro.”

2000 leden

De Nederlandse Melkveehouders Vakbond telt circa tweeduizend leden. Het ledenbestand is volgens Wiegersma en Wolters licht stijgende. Het merendeel van de NMV-ers boert in Friesland en in Noord- en Zuid-Holland. „In het gebied van de ZLTO (Noord-Brabant en Zeeland) zijn we duidelijk minder goed vertegenwoordigd.”

Wolters is sinds een jaar lid. „Voorheen was ik wat een vrijbouter. Maar door mijn proeven met bovengronds mest uitrijden in combinatie met water, kwam ik in contact met enkele bestuurders. Ik ging me in het programma verdiepen en dacht: ja, dit is mijn club.”

„De NMV kan echt voor de belangen van de melkveehouders gaan”, vervolgt Wiegersma. „Bij LTO is er vaak de moeizame zoektocht naar het gedeelde belang. Terwijl er soms tegenstrijdige belangen zijn, zoals bij het mestbeleid. Maar begrijp me goed: er is geen aversie. Op tal van terreinen werken we goed samen en op gemeentelijk niveau is de LTO door haar omvang en budget veel sterker. Wij moeten ons vooral richten op de grote provinciale en vooral landelijke onderwerpen.”

Toch zijn er wel degelijk verschillen. Zo was LTO een hartstochtelijk voorstander van het opheffen van de Europese melkquotering per 1 april van dit jaar. Eindelijk zou de sterke Nederlandse melkveehouderij kunnen profiteren van de groeiende vraag naar zuivel op de wereldmarkt. Bovendien zou de melkveehouderij in Zuid-Europa krimpen ten gunste van Noord-Europa. „En in dat laatste geloof ik niet”, zegt Wiegersma. „Zuid-Europese landen zullen niet accepteren dat hun platteland leegloopt. Ze zullen direct of indirect hun boeren steunen. Ik hoor dat regelmatig van mijn vriend Jelle Meindersma. Hij boerde in Wánswert en nu in Frankrijk. Overheden zijn er zeer begaan met de boeren.”

Nog geen vier maanden na het afschaffen van de melkquotering balanceert de melkveehouderij op de rand van een crisis. De gemiddelde melkprijs bedraagt 29 cent. Een jaar geleden was dat ruim 10 cent meer. Wiegersma: „Wat zou het mooi zijn als we nu een soort flexibel quoteringssysteem hadden: meer melken als de vraag aantrekt en minderen bij een prijsval, zoals nu.”

De Nederlandse melkveehouderij krijgt overigens wel meer te maken met een quotering, maar dan niet voor melk maar voor mest. Of beter gezegd fosfaat. De Nederlandse regering beloofde Europa in 2006 dat de mest van de Nederlandse veestapel niet meer dan 172,9 miljoen kilo fosfaat zal bevatten.

Daarop heeft LTO deelplafonds vastgesteld voor de verschillende sectoren. Zo kreeg de melkveehouderij een plafond toebedeeld van 84,9 miljoen kilo. Dit plafond is eind vorig jaar al overschreden: 86,1 miljoen. Doordat melkveehouders dit jaar nog meer vee zijn gaan aanhouden, ligt een verdere verhoging voor de hand en dreigt Nederland ook door het landelijke fosfaatplafond te knallen. Dat was voor staatssecretaris Sharon Dijksma (Economische Zaken, PvdA) aanleiding om in te grijpen met een stelsel van fosfaatrechten, speciaal voor de melkveehouderij.”

De NMV voelt zich niet gebonden aan de afspraken voor het sectorale fosfaatplafond. „Daar waren we niet bij betrokken. Voor ons telt alleen het nationale plafond en we vinden dan ook dat fosfaatrechten uitwisselbaar moeten zijn tussen sectoren. Een melkveehouder moet dus fosfaatrechten kunnen kopen van varkensboeren en andersom ook.”

Op diverse digitale fora is Wiegersma egoïsme verweten, omdat hij wel weet dat varkensboeren momenteel geen cent te makken hebben om productierechten op te kopen. „Daarom denk ik dat veel varkensboeren heel blij zullen zijn als ze warm uitgekocht worden”, zegt de NMV-voorman. „Maar het is voor mij vooral een principieel punt: het kan niet zo zijn dat de melkveehouderij, die het merendeel van de mest op eigen land uitrijdt, in zijn groei belemmerd wordt door grondloze bedrijven in varkens- en pluimveehouderij. Het is van de gekke dat melkveehouders mest moeten afvoeren, terwijl ze nog wel kunstmest mogen gebruiken.”

Een ander speerpunt van de NMV is het ammoniakbeleid. Dat is het specialisme van Wolters. Met vindt dat dit te zeer gedomineerd wordt door een beperkt groepje wetenschappers. „Ze pleiten voor algemene maatregelen, zoals mestinjectie, waarvan de effecten niet goed meetbaar zijn.”

Hij ergert zich verder aan de advisering rond dure afgesloten vloersystemen. Die zouden de uitstoot van ammoniak drastisch verlagen. Maar bij het mixen van die mest komt al die ammoniak weer vrij, en het is nog gevaarlijk ook! We werken met starre aannames, waarmee we onszelf voor de gek houden en de knellende regelgeving blijft.”

COMMENTAAR

Dreigende zuivelcrisis

Nu al aankloppen bij Brussel beschamend

(Aan Dirk van der Meulen)

Als Rusland westerse zuivel weert, China ruim de helft minder melkpoeder importeert en Arabieren en Nigerianen door de lage olieprijs minder gecondenseerde melk consumeren, dan is duidelijk sprake van vraaguitval. Als melkveehouders ook nog de melkproductie opvoeren - vanaf 1 april zijn ze immers verlost van melkquotering en superheffing - hoef je geen economie te zijn om te constateren dat een gezond evenwicht op de zuivelmarkt ver te zoeken is. Ontvingen de melkveehouders van *FrieslandCampina* vorig jaar nog 41 cent per kilo melk, op dit moment nog maar 30 cent. Alles wijst erop dat het zuivelconcern maandag, als het de prijs voor augustus vaststelt, onder deze grens duikt, een crisisprijs waar de collega's van *DOC Kaas* al veel langer mee kampen.

Zuivelanalist Mark Voorbergen stelt dat deze opbrengstprijzen voor een deel van de boeren nog net aan de goede kant van de streep zit, dankzij de lage voerprijzen. Tegelijkertijd is dat een gevaarlijke constatering. Bij minimale marges voert de individuele boer vaak de productie op - ze hebben immers een afzetgarantie - waardoor de sector in totaliteit in een negatieve spiraal belandt.

Hoe moeten melkveehouderij en zuivel dit probleem oplossen?

Het is een bijzonder lastig vraagstuk. Poetin heeft onlangs de Russische boycot met een jaar verlengd, de olieprijs blijft voorlopig laag en nu alweer aankloppen bij Brussel voor opkoopprogramma's van zuivel zou wel erg beschamend zijn. Beide sectoren hebben jarenlang aangedrongen op een vrije markt.

Normaal gesproken voeren ondernemers in zo'n vrije markt, als er sprake is van een crisis, reorganisaties door, krimpen ze de productie in of laten ze hun vennootschap failliet gaan in de hoop het met privékapitaal nog even uit te kunnen zingen. Het zorgt ervoor dat vraag en aanbod elkaar weer naderen. In veel agrarische markten werkt dit mechanisme veel stroever. Als een boer stopt, worden land en vee overgenomen en blijft de productie intact. Vaak ploetert de boer gewoon door omdat er geen alternatieven zijn en in de hoop op betere tijden.

Wellicht moeten de Europese zuivelcoöperaties een actievere rol opeisen. Ze zouden hun reclamecampagnes kunnen intensiveren of hun melkveehouders oproepen om de productie te temperen. Dat voor boeren nu de tijd rijp is om afscheid te nemen van het minder productieve deel van hun veestapel. Als zo'n oproep niet aanslaat, blijft het wachten op een ingreep van moeder natuur: een ziekte in de veestapel of een periode van langdurige droogte.

NVM: Groeiende vraag naar landbouwgrond

AAN DIRK VAN DER MEULEN

NIEUWEGEIN De vraag naar landbouwgrond neemt sterk toe, waardoor er steeds vaker grond via inschrijving verkocht wordt aan de hoogste bieder.

Dat leidt soms tot extreem hoge prijzen, constateert makelaarsorganisatie NVM Agrarisch bij haar halfjaarcijfers. „We hebben het dan over prijsniveaus die 15 procent boven het regionale gemiddelde zitten”, zegt woordvoerder Kimman.

Ten opzichte van vorig jaar is de gemiddelde grondprijs in de eerste helft van dit jaar met 3000 euro gestegen naar 56.000 euro. Het prijsverschil tussen de regio's wordt bovendien kleiner. Dat neemt niet weg dat het verschil nog aanzienlijk is.

Noord-Nederland kent een gemiddelde grondprijs van 46.000 euro, Zuid-Nederland van 63.000 euro.

De verklaring voor de groei is het afschaffen van de melkquotering per 1 april en de invoering van de Melkveewet per 1 januari van dit jaar.

Die wet schrijft voor dat melkveehouders met een groot mestoverschot meer land moeten kopen bij een verdere uitbreiding van hun bedrijven. De vraag naar complete agrarische bedrijven is beperkt. Boeren die wel actief zijn op dit gebied, hebben vaak te maken met een problematische financiering.

Terwijl de algemene woningmarkt in Nederland flink aantrekt, blijft het herstel van de markt voor woonboerderijen uit. In de eerste helft van dit jaar zijn door NVM-makelaars 783 woonboerderijen verkocht. In de tweede helft van vorig jaar waren dat er ruim honderd minder. De vraag naar woonboerderijen boven de 400.000 euro blijft sterk achter, vooral in het Noorden.

Het afgelopen halfjaar bedroeg de gemiddelde transactieprijs 376.000 euro, terwijl dit in 2014 nog 382.000 euro was. „Ook de oplopende looptijden wijzen erop dat van een echte opleving nog geen sprake is”, verklaart voorzitter Ard Klijsen van NVM Agrarisch die erop wijst dat vaak ook de financiering een moeizaam traject is, vooral als er nog een agrarische bestemming op de woonboerderij rust. „Na herbestemming tot wonen verloopt de financiering soepeler.”

Lage melkprijs kwelt vooral nieuwe boer

De markt laat de biologische zuivel vooralsnog ongemoeid

JAAP HELLINGA

GRONINGEN Opnieuw heeft FrieslandCampina de melkprijs flink verlaagd. De prijs voor biologische melk laat Nederlands grootste zuivelaar daarentegen ongemoeid.

Voor augustus zakt de garantieprijs voor gewone boerderijmelk met 1,50 euro naar 28,50 euro per 100 kilo. Die daling zat er al geruime tijd aan te komen. Sectormanager melkveehouder Jan van Beekhuizen van de Rabobank waarschuwde boeren een dikke maand geleden al om even te wachten met grote uitgaven.

Sommigen reppen van een nieuwe zuivelcrisis, maar we zijn nog steeds niet bij het dieptepunt van 2009.

In juni van dat jaar leverde een liter melk slechts 21 cent op, een bedrag dat ver onder de kostprijs lag. De huidige neergang is toe te schrijven aan de Russische boycot en de lage olieprijs, waardoor Arabieren en Nigerianen minder condenseerde melk afnemen. Bovendien importeert China onverwacht de helft minder melkpoeder. Om de prijsval nog enigszins te beheersen plaatste de Europese Unie voor het eerst sinds 2009 mageremelkpoeder in de openbare opslag.

Die internationale marktontwikkelingen laten de biologische zuivel vooralsnog ongemoeid. Daarom handhaaft FrieslandCampina voor de komende maand de garantieprijs van 46,50 euro voor biomelk. „Er is een stabiel aanbod en ook de afzet is relatief stabiel”, legt Ria van der Peet van het zuivelbedrijf uit. „Het heeft er wellicht ook mee te maken dat het om een kleiner afzetgebied gaat.”

Een herstel van de reguliere melkprijs wordt volgens de Rabobank niet eerder zichtbaar dan begin vorig jaar. Nederland kreeg er het afgelopen jaar 110.000 koeien en vaarskalveren bij, een groei van 3,6 procent. Voor ondernemers die met de afschaffing van het melkquotum in het vooruitzicht fors investeerden in nieuwbouw en melkvee komt de aanhoudende prijsdaling uiterst ongelegen.

REPORTAGE

Agnes: 'Even geen geld voor nieuwe kleren'

Nederlandse boeren sluiten zich aan bij het protest van hun buitenlandse collega's. De kaaspakhuizen liggen vol, de boterberg groeit en varkens kosten meer dan ze opleveren. Agrariërs vinden dat de overheid moet ingrijpen. Ook boer Agnes is boos en sluit zich aan bij boerenprotest

ANNEMIEKE VAN DONGEN

Op de boerderij van Agnes van de Ven, bekend van Boer zoekt Vrouw, is het een drukte van belang. Er wordt getimmerd aan de koeienstal en gesleuteld aan de melkrobot. Over een maand moet de nieuwe stal klaar zijn. Vanaf dan heeft ze plek voor 160 melkkoeien in plaats van 100. Toch betwijfelt de boerin uit Gasselternijveen of de stal ooit vol komt, en of ze haar investering van meer dan 1 miljoen euro ooit zal terugverdienen.

Sinds het Europese melkquotum in april is afgeschaft, mogen boeren zoveel melk produceren als ze willen. En dat doen ze: boeren in heel Europa hebben, net als Agnes, extra koeien aangeschaft. In Nederland groeit het aantal melkkoeien elke maand met 1 procent. Als gevolg daarvan is de melkprijs ingestort. De vraag naar zuivel is namelijk niet meegegroeid met de productie. Rusland boycot Europese zuivel en de verwachte toenemende vraag uit China blijft vooralsnog uit.

Bij een melkprijs die 30 procent lager ligt dan een jaar geleden krijgt Agnes maandelijks 5000 euro minder binnen, rekent ze voor. „Nieuwe kleren kopen zit er nu echt niet in.” Daar komt bij dat de overheid strengere milieuregels heeft aangekondigd vanwege de mest van al die extra koeien. „Die fosfaatrechten gaan me een hoop geld kosten”, verzucht Agnes. Ze vreest de toekomst. „Slapeloze nachten heb ik ervan.”

Land- en tuinbouworganisatie LTO roept haar achterban op om 7 september te demonstreren bij het Europese landbouwberaad in Brussel. Begin deze week protesteerden Britse boeren door koeien los te laten in een supermarkt. In Frankrijk ontaardde het boerenprotest in veldslagen waarbij snelwegen werden geblokkeerd en vrachtwagens geplunderd.

Boeren in heel Europa eisen maatregelen om hun financiële situatie te verlichten. Het gemiddelde inkomen van een Nederlandse boer daalde vorig jaar met 15 procent. Niet alleen melkveehouders hebben het zwaar. Als gevolg van de lage vleesprijzen werken veel varkenshouders onder de kostprijs.

Zo willen ze dat de agrarische sector zelf producten uit de markt kan halen als de prijs wordt gedrukt door een overaanbod, zoals nu het geval is bij melk. De pakhuizen liggen vol met boter, kaas en melkpoeder. De EU heeft sinds maart al 13 miljoen euro aan subsidie uitgekeerd aan zuivelbedrijven om die producten op te slaan. Maar, dat gaat de agrariërs niet ver genoeg. De opslag is tijdelijk. Als die zuivelproducten later op de markt komen, drukken ze alsnog de prijs.

LTO-voorman Albert Jan Maat stelt dat voedsel produceren wat anders is dan auto's. „Als er te veel auto's worden gemaakt, kun je de fabriek stilzetten. Een koe blijft melk geven en varkens blijven groeien.”

Als de prijzen dalen, voeren boeren die dat kunnen hun productie juist op, zegt Hennie de Zwaan van de Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV). „Als je toch al hebt geïnvesteerd in een nieuwe stal, is al het geld dat binnenkomt meegenomen.” De agrarische belangenorganisaties stellen dat veel boeren met betalingsproblemen kampen. De NMV vreest dat vooral bedrijven van jonge ambitieuze boeren het loodje leggen. „Die zijn extra kwetsbaar, omdat ze met het oog op de toekomst flink in uitbreiding hebben geïnvesteerd.” De NMV vindt dat het probleem bij de bron moet worden aangepakt en pleit voor een tijdelijke subsidie voor boeren die minder melk produceren. Boeren die hun productie opvoeren, moeten juist worden beboet. „Maar dan tijdelijk, tot de crisis is opgelost.”

Rabobank en ABN/Amro bevestigen dat het aantal boeren dat de rekeningen niet kan betalen stijgt. Van een naderende faillissementsgolf is beslist geen sprake. Volgens de Rabobank kan minder dan een op de tien melkveehouders niet aan zijn betalingsverplichtingen voldoen. De bank gaat daar soepel mee om, stelt directeur Food & Agri Ruud Huirnee van de Rabobank. „We gaan ervanuit dat de markt zich in 2016 herstelt en de vooruitzichten op de lange termijn zijn nog steeds goed.”

Dat verwacht ook econoom Jack Peerlings van Wageningen Universiteit. „Als de pastoors niet meer vragen en de boeren niet meer klagen, dan nadert het einde der dagen, zeggen ze”, relateert hij. De econoom acht het niet nodig dat de overheid ingrijpt. „Niemand is gedwongen uit te breiden. De markt zal moeten uitzielen maar dat gaat even duren.”

Melkprijs: Het ging en gaat met pieken en dalen

Ik denk dat de vlag beter halfstok had

Ja, het is met die lage melkprijs nu wel even spannend. Maar de kop gek laten maken? Dat is niks voor Harm Jan Meek en zijn zoon Martijn die een melkvee bedrijf in Jonkersvaart bestieren.

(BAS VAN SLUIS)

Even aait de 26-jarige melkveehouder Martijn Meek de jonge hond over de kop terwijl hij in zijn koeienstal staat. Monteurs zijn bezig met een van de twee melkmachines die tien jaar geleden werden geïnstalleerd. Hij kijkt eventjes toe. Een voorloper, was het bedrijf Meek, met die machines. Martijn aait een koe - het beest steekt de kop even naar buiten - tussen de ogen. „Mooi beest. Net voor, het eerst gekalfd”, zegt de jonge melkveehouder. Zijn 57-jarige vader Harm Jan tuft met de shovel door de stal en schuift voer naar de koeien. Een blos op de wangen verraad het plezier in het werk.

Meek kijkt tevreden naar de tientallen koeien in de stal. Hij stapte in 2007 in de maatschap met z'n vader, die het bedrijf weer van zijn vader over had genomen. Nooit geen spijt van gehad. Het boerenbestaan vindt hij mooi. Waar opa Meek begon met, zo'n twintig koeien, is het bedrijf door de jaren gegroeid. 130 koeien leveren nu per jaar zo'n miljoen liter melk aan leverancier *Friesland Campina*. Of er, met de huidige lage melkprijzen, nog toekomst zit in het bedrijf? „Tuurlijk”, zegt de jonge boer. Zijn vader: „Je moet verstandig omgaan met investeringen op dit moment.”

Waar zijn vader met gemak een praatje houdt over het bedrijf en het bestaan, is de zoon wat gereserveerder. Een echte boerenjongen. Weinig tekst. Alleen iets zeggen als het nodig is. Natuurlijk hebben zij het nieuws over de boerendemonstraties in Brussel vanwege de lage melkprijs gevolgd. „Ik snap het ergens wel”, zegt Harm Jan Meek. „28 cent per liter is gewoon niet erg veel.” Zijn zoon vult aan: „Maar je moet wel zorgen dat je de consumenten niet tegen je krijgt.” Want het oordeel over boeren is snel geveld, vindt hij. Demonstraties en rellen helpen dan niet. „De vlag ging uit bij veel melkboeren toen het quotum er af werd gehaald. Maar ik denk dat de vlag beter halfstok had kunnen gaan”, vindt Harm Jan Meek. Hij is een voorstander van het afgeschafte quotum.

Wat is er aan de hand?

De melkquotering werd op 1 april afgeschaft. De EU-landen kozen voor een meer marktgeoriënteerde landbouwsector. Het systeem van melkquota - het recht om een bepaalde hoeveelheid melk te produceren - hield de melkproductie in Europa 31 jaar binnen de perken. Wie meer produceerde dan volgens het quotum mocht, kreeg een naheffing.

Nu de melkprijzen laag zijn, denken veel boeren met weemoed aan die periode terug. Een Russische boycot en een tegenvallende vraag in China zorgen voor een melkprijs die voor veel boeren flink onder de kostprijs ligt. Daardoor komen melkveeboeren in de problemen.

De Europese landbouwministers kwamen vorige week bij elkaar om de crisissituatie in de melkvee- en varkenshouderij te bespreken. Ze kwamen met een noodpakket van een half miljard euro op de proppen om varkens- en melkveehouders te helpen, markten te stimuleren en productieketens beter te laten werken. Vandaag komen de ministers weer bij elkaar. Onder meer om een verdeelsleutel te bepalen voor de 500 miljoen euro.

Het melkquotum zorgde dat boerenbedrijven een stabiel inkomen konden krijgen. Veel boeren wilden daar toch van af, het meer aan de markt overlaten. Harm Jan Meek voorspelt moeilijkere perioden voor de hele sector en uiteindelijk ook voor zijn zoon. „De prijzen zullen meer pieken en dalen kennen.” Volgens hem spelen er tegenwoordig zo veel zaken mee. „Als een vliegtuig wordt neergeschoten, merk je het al aan de prijzen. Wij hebben koeien die goed worden verzorgd en het goed doen. Maar dan zakt de prijs buiten ons om. Doe je niks aan.”

De familie Meek zit in een sector dat zich kenmerkt door steeds groter wordende bedrijven en minder collega's. Volgens het *Centraal Bureau voor de Statistiek* waren er vorig jaar nog 16.810 melkveebedrijven in Nederland. Dat waren er in 2000 nog 23.280, een daling in veertien jaar tijd van 27,8 procent. Martijn Meek is zo goed en kwaad als hij kan voorbereid om overeind te blijven. Iets wat hij gewoon wil. „Je eigen bedrijf hebben, bezig zijn met dieren. Dat is gewoon... ja... prachtig”, zegt de 26-jarige. Zijn pa knikt, blij dat hij een opvolger heeft. Ze zijn niet zo bang dat hun bedrijf het slachtoffer wordt van de enorm lage melkprijzen. Het moet natuurlijk niet twee jaar gaan duren, zegt de 57-jarige melkveehouder. Dat er collega's om zullen vallen, lijkt het gezin Meek onontkomelijk. „Geen oorlog zo groot of er blijven soldaten over”, zegt vader Meek. „Je zult maar tussen de gesneuvelde soldaten zitten. Daarom moeten we verstandig omgaan met investeringen in juist deze lastige perioden.”

Dagblad vh Noorden 2015-09-15

D. Strijker: Met volle verstand gekozen voor liberalisering

BAS VAN SLUIS

Landbouweconoom en hoogleraar Dirk Strijker van de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) zegt dat de onrust rond de lage melkprijs te verwachten was. „Je krijgt vaker prijzen die diep zakken en hoog stijgen.”

De melkveeboeren roeren zich in Brussel. Snapt u dat?

Ergens wel. Er zijn boeren die financieel in de problemen dreigen te komen. Niet alleen melkboeren. Juist bij de varkensboeren is het structureel crisis. De vraag is alleen: tegen wie moeten de boeren zich richten? De Duitsers zijn naar hun eigen corporaties gegaan om hogere prijzen te eisen. Anderen trekken bij Europa aan de bel. Het is lastig om in een liberale markt een schuldige aan te wijzen. Consequentie van het afschaffen van het melkquotum is dat prijzen diep kunnen zakken en hoog kunnen stijgen. Het melkquotum gaf meer zekerheid en een stabielere prijs, maar er is met vol verstand gekozen voor een liberaler landbouwbeleid. Ook met steun van landbouworganisatie LTO. Dat wordt niet snel meer teruggedraaid.”

Dat is dan nu lastig?

LTO heeft het er moeilijk mee. Ze ondervinden druk van hun leden. Er moet iets gebeuren. Aan de andere kant wilden ze ook meer concurrentie en af van het quotum. En de Nederlandse melksector kan wel concurreren. Alleen opereren in een liberaliserende open markt kan ook verrekte tegenzitten. De landbouwmarkt heeft zich altijd gekenmerkt door pieken en dalen. Melkveehouders moeten er nog aan wennen. Ze vonden het toen een goede ontwikkeling. Misschien hebben ze zich onvoldoende gerealiseerd dat prijzen kunnen dalen. Maar ook stijgen.”

Gaan nu veel Nederlandse bedrijven omvallen?

Bij een melkprijs onder de 30 cent moet je toch twee tot drie jaar kunnen overleven. Punt is dat heel wat melkveehouders te veel hebben geïnvesteerd de afgelopen jaren. Die komen in de problemen. Bij de vorige melkcrisis viel er ook een aantal om. Hoeveel dat er nu zullen zijn is lastig te zeggen. Een bedrijf met te veel geleend geld, krijgt het lastig. Onlangs kwam het *Landbouw Economisch Instituut (LEI)* Wageningen met de conclusie dat kleinere bedrijven met zo'n 50 tot 60 koeien en een hoog eigen vermogen deze situatie overleven. Die kopen op dit moment geen nieuwe trekker bijvoorbeeld. Je moet naast boer, een goede manager in crisistijd zijn."

Europa geeft 500 miljoen euro. Dat is veel geld, maar gaat dat helpen?

„Het geld wordt overwegend gestoken in innovatie-achtige stimuleringen. Om bijvoorbeeld betere export te krijgen. Op korte termijn heeft de boer er niks aan. Maar de politiek wel. Want een half miljard steun klinkt heel mooi. Het beste is toch om ad hoc maatregelen te nemen. Dan blijven de boeren een beetje tevreden, reageren daarop en kunnen ze overleven. Als je structureel maatregelen neemt en geld geeft, krijg je strategisch gedrag. Dat werkt bij consumenten zo. En ook bij boeren."

Dagblad vh Noorden 2015-10-10

De Nederlandse melkkoe raakt uit zicht

Het weidedier is steeds meer verworden tot productiefactor in de megastal. Moet dit proces worden tegengehouden

Vraag vluchtelingen uit Syrië of Irak wat ze weten van Nederland. Geheid dat ze naast molens en tulpen koeien noemen. De Nederlandse koe is wereldberoemd. Hij - boeren zeggen nooit 'zij' - gedijt als nooit tevoren, maar niet altijd meer in de wei. Sinds eind jaren negentig staat hij steeds vaker het hele jaar door op stal. Een vershraling van het cultuurlandschap, foeteren stedelingen die in de auto over de snelweg of 's zondags op de racefiets langs de lege weilanden jakkeren.

De Nederlandse koe is de belichaming van ons levend erfgoed. Hij is het boegbeeld van de landbouw. Us mem is niets minder dan symbool van onze welvaart, al hebben de melkveehouders daar zelf niet altijd evenveel profijt van gehad. Geen koe geeft meer melk dan het Nederlandse rund. Sommige weten zelfs 10.000 liter per jaar te halen, dat is gemiddeld vier keer meer dan honderd jaar geleden.

Niet voor niets heeft de term 'melkkoe' in onze taal een overdrachtelijke betekenis gekregen. Chinese kindertjes lusten er trouwens ook wel pap van: melkpoeder made in Friesland is in de supermarkt roofgoed; deze week werd in Heerenveen de komst van de vierde melkfabriek in korte tijd bejubeld. Koemelk als het witte goud.

Logisch dat veel melkveehouders in de aanloop naar het vervallen van het melkquotum op 1 april hun bedrijf fors hebben uitgebreid. Het aantal melkkoeien is volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek in het jaar voorafgaand aan 1 april met 55.000 exemplaren toegenomen tot 1,63 miljoen. In de eerste vier maanden na afschaffing van het quotum steeg de melkproductie met 7 procent. Met een geschatte opbrengst van 13 miljard kilogram koemelk dit jaar is Ne-

derland na Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk de grootste melkproducent van Europa.

Deze gigantische melkproductie is grotendeels te danken aan de opkomst van megastallen en melkrobots. Nergens ter wereld is de melkveehouderij meer geïndustrialiseerd dan hier. Gevolg is dat een derde van de Nederlandse melkkoeien nooit meer in de buitenlucht verschijnt. De nepkoeien die staan opgesteld rond de pas geopende kaasfabriek van *A-ware Fonterra* in Heerenveen leggen onbedoeld de vinger op de zere plek: de melkveehouderij wordt steeds kunstmatiger.

VERANDERING

Hoog tijd voor verandering vinden SP, GroenLinks en D66. Maandag hebben ze in de Tweede Kamer een initiatiefvoorstel ingediend, waarmee ze het recht op weidegang van koeien wettelijk willen verankeren. Melkveebedrijven mogen alleen uitbreiden als ze de weidegang garanderen, vinden de drie oppositiepartijen. Dierenwelzijn en milieu dienen voorop te staan. 'We hebben ons veel te lang gericht op schaalvergroting, alsof koeien puur economische goederen zijn', verdedigde Rik Grashoff (GroenLinks) zijn voorstel deze week in de Volkskrant.

Het is koren op de molen van Stichting Weidegang. Die is acht jaar geleden opgericht op initiatief van Friesland Foods, de voorloper van FrieslandCampina. Reden was en is dat koeien steeds minder in de wei staan, al schijnt het aantal sinds kort gestabiliseerd. Feit is dat ongeveer 500.000 melkkoeien het hele jaar door op stal staan. Flevoland en de Noordoostpolder spannen de kroon: daar komt meer dan de helft van de koeien nooit meer buiten. „Onze doelstelling is om koeien in de wei te houden”, zegt secretaris Kees-Jaap Hin. Er is een minimumtermijn aan gekoppeld: 120 dagen zes uur per dag.

Tegelijk met de oprichting werd een keurmerk gelanceerd: weidemelk. Volgens Hin valt momenteel ongeveer 20 procent van de dagverse melk in de categorie weidemelk, herkenbaar aan het weidemelklogo. Er wordt ook kaas van gemaakt.

Stichting Wakker Dier, die zich inzet voor het bevorderen van het welzijn van dieren in de veehouderij, draagt de boodschap uit in een recente radiocampagne. 'Pas op voor kaas met stalmelk', waarschuwt de dierenwelzijnsorganisatie consument. De kaasmerken die louter stalmelk gebruiken, worden in de campagne met naam en toenaam genoemd. Maaslander en Old Amsterdam moeten het bezuren. Beemster, Milner en Noord-Hollandse kaas zijn 'goed'. Biologische kaas verdient helemaal de voorkeur. De koeien die hiervoor melk leveren, staan volgens Wakker Dier gemiddeld tweehonderd dagen zestien uur per dag buiten.

NET MENSEN

Dirk Bruins, melkveehouder in Dwingeloo en bestuurslid van LTO Nederland, vindt het allemaal een beetje te kort door de bocht. Natuurlijk, als er een lekker voorjaarszonnetje schijnt en het gras vers is, dan staat de koe te springen om naar de wei te gaan. „Het zijn wat dat betreft net mensen. Als het koud en druilerig is, blijven ze liever binnen.”

Het overheersende beeld van de zwartbonte koe in de wei is nog maar dertig jaar oud. Punt is dat de Holstein-Friesian niet alleen een razendsnelle opkomst maakte in de megastal, maar ook in de reclame en marketing van zuivelproducten. Hierin staat de superkoe per definitie in de wei. Dat is beter voor het plaatje. Stichting Weidegang hecht daar veel belang aan.

Hin: „Het is goed voor het imago van de Nederlandse zuivel dat onze koeien in de wei staan. China zucht onder smog en andere vormen van milieuverontreiniging. Chinezen zien graag

dat onze runderen in een schone, groene wei staan. Juist daarom is onze babymelk in China zo gewild."

Dat koeien op stal staan is helemaal niet zo slecht, relativeert Bruins. De runderen hebben het binnen ook goed. „In de stallen ontbreekt het hen aan niets. Ze kunnen liggen op waterbedden, hun rug laten masseren door automatisch draaiende borstels. Ze krijgen krachtvoer, er zijn waterbakken dichtbij. Verder dringt er daglicht in de stallen door en er is voldoende frisse lucht. Koeien hebben het hier gemiddeld niet slechter dan mensen.”

Maar diezelfde mensen willen niet alleen lekkere melk en kaas. Die zien ook graag koeien in de wei. Het oog wil per slot van rekening ook wat. „Landschappelijk is het natuurlijk fraaier”, beaamt Albert-Erik de Winter, projectleider Landschapsbeheer Groningen. „Het is een ideaalbeeld dat veel Nederlanders en buitenlanders koesteren van ons land: koeien in de groene wei op de voorgrond, terwijl aan de einder een historisch dorp met kerktoren en windmolen gloort.”

Toch zit er volgens hem nog een andere dimensie aan. Als koeien alleen nog maar op stal staan, wordt er op de weilanden doorgaans intensiever machinaal gemaaid. De weide gaat minder variatie in structuur vertonen als de hele grasmat als een keurig gazon met 2 centimeter hoog gras wordt gekortwiekt. „Bovendien neemt de biodiversiteit van het grasland af. Neem alleen al de hoeveelheid insecten en andere beestjes die op een koeienvlaai afkomen.”

Hin vindt sowieso dat het gras in Nederland er een beetje bekaaid van af komt. „Tot in de jaren zeventig waren we wereldkampioen gras. Daarna is kennis over gras bijna volledig verloren gegaan. Dat moeten we opnieuw oppakken. Er is in de veeteelt grote behoefte aan graslandmanagement.”

Dat het goed is dat koeien in de wei staan, zullen weinig mensen tegenspreken. De beesten varen er wel bij, het hoort bij ons landschap en het is goed voor het imago van de zuivelproducten die wereldwijd in trek zijn. „Maar je moet het niet verplichten. Je kunt het beter stimuleren”, oordeelt Bruins. „Niet ieder bedrijf kan weidegang toepassen. Sommige ontberen een voldoende grote kavel dichtbij de stallen om de koeien genoeg te kunnen laten grazen.”

Koeien in de wei is emotie, meent historisch geograaf Hans Elerie uit Anloo. Het past niet bij de intensivering van de veeteelt, zoals die decennialang door de overheid is gepropageerd. „Veel boeren zijn overgestapt op melkrobots. Ze hebben zoveel in de bedrijfsvoering geïnvesteerd, dat ze niet meer terugkunnen. Ik vind het wel goed dat boeren die beweiden bovenop de melkprijs iets extra's krijgen, zoals nu ook gebeurt.”

Geschiedenis

Meer dan zeventuizend jaar geleden zijn koeien door mensen gedomesticeerd. Tot in de late Middeleeuwen werden koeien in onze contreien ook in de winter geweid, weet historisch geograaf Hans Elerie. „De boeren konden zoveel koeien houden als ze de winter konden laten doorkomen. Dat was afhankelijk van de hooivoorraad.” Eeuwenlang liep er volgens hem een allegaartje van koeien op de Nederlandse weidegronden. Dat zien we terug op de doeken van de zeventiende eeuwse 'beetschilder' Paulus Potter. Gespikkelde, blonde, bruine, zwartgevlekte, koeien met blessen. Alles komt in zijn werk voorbij. In agrarisch Friesland stond de melkwinning al vroeg voorop. In Groningen, waar veel blaarkoppen rondliepen, was naast de melk ook het vlees van belang. Sinds de jaren tachtig domineert overal de zwartbonte Holstein-Friesian koe, die door Amerikaanse fokkers is geselecteerd op de hoeveelheid melk die hij geeft. Men spreekt ook wel van 'holsteinisering' van de rundstapel: de succesvolle Holstein-Friesian is inmiddels het meest verspreide ras op aarde.

De politici achter het initiatief hebben volgens Bruins een al te romantisch beeld van het verleden. „Ze hebben het eenzijdig over koeien die de hele zomer buiten in de wei stonden. Ze vertellen er niet bij dat de runderen 's winters waren opgehokt in kleine, bedompte stallen. De kwaliteit van het voer was ook veel minder dan dat van tegenwoordig. Zo mooi was het vroeger allemaal niet.”

Dagblad vh Noorden 2015-10-20

Nederlandse boeren zoeken 55.000 hectare grond

AAN DIRK VAN DER MEULEN

SNEEK De agrarische grondmarkt is enorm in beweging nu veel melkveehouders volgend jaar verplicht worden om land aan te kopen of te pachten.

De verplichting houdt verband met het wetsvoorstel *Grondgebonden Melkveehouderij* dat staatssecretaris Sharon Dijksma (Economische Zaken, PvdA) vorige week indiende. De wet, die er onder druk van de Eerste Kamer moet komen, schrijft voor dat boeren die dit jaar hun veestapel hebben uitgebreid ten opzichte van vorig jaar, volgend jaar hun grondareaal daarop moeten aanpassen.

Wiebren van Stralen uit Bantega, beleidsmedewerker van LTO Nederland, schat de grondvraag van melkveehouders op circa 55.000 hectare, uitgaande van de groei van de melkveestapel met 120.000 koeien. „En dat is zeer fors. Door het hoge moeten-gehalte kan dit tot een stevige verhoging van de grondprijs leiden”.

Agrarisch makelaar Germ Wijnia uit Sneek beaamt de enorme belangstelling voor grond. „We worden er dagelijks over gebeld.”

Dat dit resulteert in extreme prijsstijgingen, is voor Wijnia nog geen uitgemaakte zaak. „De wal keert het schip. Met de lage melkprijs van dit moment en de kritische bankensector is er minder geld voor handen om grond te kopen. Het kan ook zijn dat boeren vee gaan afstoten. Veel is nog onduidelijk, doordat melkveehouders niet weten hoe die andere nieuwe wet gaat uitpakken: het stelsel van de fosfaatrechten.” Nederland telt circa 17.000 melkveebedrijven.

Door de Wet grondgebonden groei melkveehouderij moeten boeren met een groot mestoverschot bij groei procentueel gezien het meeste land kopen.

Daarmee willen politiek en de belangenorganisaties voor boeren en natuur voorkomen dat er industriële, grondloze melkveebedrijven ontstaan die het nu goede imago van de sector vertroebelen.

Nederland krijgt laatste melkboete – 135 mln. euro

BRUSSEL Nederlandse boeren moeten opnieuw flink in de buidel tasten omdat de Europese afspraken over melkproductie zijn geschonden.

Nederland produceerde in de meetperiode 2014/2015 te veel melk en moet ruim 135 miljoen euro betalen voor de overschrijding van de zogeheten melkquota.

Brussel legde deze week boetes van in totaal 818 miljoen euro op aan twaalf EU-landen, omdat ze zich niet aan de melkquota hebben gehouden. Duitsland kreeg de hoogste melkboete, van ruim 309 miljoen euro.

Nederland kreeg vorig jaar een melkboete van ruim 132 miljoen euro. Het ministerie van Economische Zaken liet toen weten dat de boete niet door de Nederlandse belastingbetaler wordt betaald. Boeren die de quota overschreden hebben, krijgen de rekening gepresenteerd.

Het gaat om de laatste melkboete. De quotaregeling werd eerder dit jaar afgeschaft, nadat Europa dertig jaar lang had bepaald hoeveel melk boeren mochten produceren.

In de aanloop naar het einde van de quota liep de melkproductie in Nederland de afgelopen jaren al op. In 2014/2015 leverden Nederlandse koeien 12,6 miljard kilo melk. Tien jaar geleden was dat 10,6 miljard kilo. Nederland is een van de grootste melkproducenten in Europa.

Mager zuiveljaar *R-FC*, behalve voor bioboer

AMERSFOORT Voor de melkveehouderij gaat 2015 de boeken in is als een mager zuiveljaar. De biologische boeren hebben echter geen reden tot klagen.

FrieslandCampina maakte de garantieprijs, een soort minimumprijs, bekend voor december. Daarmee is dus ook de gemiddelde prijs over 2015 te becijferen: 30,60 cent per kilo melk. Ten opzichte van de goede zuiveljaren 2013 en 2014 betekent dit een afname van 22 procent.

Door de prijsval kampt circa 10 procent van de circa 17.000 melkveehouders met liquiditeitsproblemen, zo becijferde de Rabobank onlangs.

De garantieprijs geldt overigens niet voor de melkveehouders bij Doc Kaas in Hoogeveen, want daar wordt een andere systematiek gehanteerd. „Wij zijn eigenlijk nog maar halverwege het jaar”, zegt Geert Hartlief van *Doc-Kaas*. Maar ook *Doc-Kaas* heeft last van dalende zuivelprijzen, omdat de productie in Nederland omhoog is geschoten en de vraag op de wereldmarkt is afgenomen.

Hoe anders is de situatie bij de 383 biologische melkveebedrijven in Nederland, van wie 26 actief zijn in Groningen, 20 in Drenthe en 73 in Friesland. *FrieslandCampina* keerde zijn bio-boeren dit jaar gemiddeld 47,75 cent per kilo uit. Ze ontvangen daardoor 16,15 cent meer dan hun traditioneel boerende collega's.

Dagblad vh Noorden 2015-12-02

Zuivelreus breidt uit in Noorden

In Bedum zijn slechts kleine aanpassingen nodig – Sluiting Limmen

AMERSFOORT Zuivelproducent *FrieslandCampina* verplaatst de kaasproductie in Rijkevoort naar de productielocaties in Bedum, Workum en Gerkesklooster.

Met die operatie, die in het derde kwartaal van 2017 haar beslag krijgt, gaan in het Oost-Bra-bantse dorp een kleine zeventig arbeidsplaatsen verloren. Nog eens veertig banen verdwijnen door de verplaatsing van de boterproductie voor industriële afnemers van Den Bosch naar het Groningse Noordwijk, begin volgend jaar.

FrieslandCampina concentreert verder de productie van biologische zuivel in Maasdam en sluit medio volgend jaar de kleinschalige vestiging in Limmen. Dit gaat ten koste van dertig arbeidsplaatsen. In Limmen wordt biologisch-dynamisch geproduceerde melk verwerkt. De sluiting van de fabriek betekent dat *FrieslandCampina* afscheid neemt van biologisch-dy-namische melk. „Voor ons vormen die 3 miljoen liter melk van elf leden een te kleine stroom. Uit bedrijfseconomisch oogpunt is dat niet efficiënt”, aldus woordvoerder Jan-Willem ter Avest van *FrieslandCampina*. De verplaatsing van de productie gaat gepaard met investerin-gen ter grootte van 30 miljoen euro.

Een groot deel van die investeringen komt terecht in Gerkesklooster, waar onder meer de melkontvangst moet worden uitgebreid. Dat geldt ook voor de productiecapaciteit in de kaas-makerij en de opslag.

De uitbreiding van de kaasproductie in de drie noordelijke fabrieken levert geen extra banen op. Ter Avest: „Gerkesklooster is een nieuwe, sterk geautomatiseerde fabriek. Die kan de ex-tra melk aan met de bestaande bezetting.” In Bedum zijn slechts kleine aanpassingen nodig om de extra melk tot kaas te verwerken, aldus de woordvoerder.

Datzelfde geldt voor Workum, waar onlangs stevig is geïnvesteerd in modernisering en uit-breiding van de verwerkingscapaciteit. Ter Avest wil niet zeggen hoeveel liter melk in Rijke-voort wordt verwerkt. *FrieslandCampina* handhaaft er wel de roomproductie, waar zeventig mensen werken.

De medewerkers en vakbonden zijn geïnformeerd over de reorganisatie van de drie bedrijfs-onderdelen die in totaal ten koste gaat van 140 banen, zowel vaste als tijdelijke. Op vaste werknemers die hun baan verliezen is een sociaal plan van toepassing. Het bedrijf probeert hen aan nieuw werk te helpen.

Schaalvergroting in veehouderij zet door

DEN HAAG De schaalvergroting in de Nederlandse veehouderij zet verder door. Er zijn steeds minder boeren, maar hun veestapels worden groter.

Bij de landbouwtelling in april telde Nederland 18.300 melkveebedrijven, oftewel 1,7 procent minder dan twaalf maanden daarvoor. Tegelijkertijd nam het aantal melkkoeien toe met 3,1 procent, meldt het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). In de melkveehouderij werd de schaalvergroting extra geholpen door het afschaffen van de Europese melkquota. Daardoor mochten boeren dit jaar meer melken.

Gemiddeld hebben melkveehouders nu ongeveer 35 koeien, tegen 35 in 1980. Inmiddels zijn er meer dan 100 bedrijven waar meer dan 350 koeien staan. In het Noorden heeft de regio Oldambt-Menterwolde de meeste bedrijven met meer dan 150 koeien. De omgeving van de stad Groningen en de streek langs de A7 tussen Groningen en Frieschepalen hebben de laagste koeiendichtheid per bedrijf.

Van boeren met melkgeiten komen er de laatste jaren juist meer bij. Maar de veestapel groeit harder dan het aantal nieuwe ondernemers. Nederland telde in april 330.000 melkgeiten, 11 procent meer dan een jaar eerder. Het aantal bedrijven met melkgeiten was met 550 maar 10 procent hoger dan in 2014. Hiervan hadden 42 bedrijven 1500 of meer melkgeiten.

In april was Nederland goed voor 12,6 miljoen varkens, aldus het CBS. Dat waren er 370.000 meer dan een jaar eerder. Het aantal bedrijven met vleesvarkens daalde in die periode juist met 3,8 procent tot 4000.

Een doorsnee-vleesvarkenshouder heeft tegenwoordig 1450 varkens. Dat waren er 35 jaar geleden nog 180. Vooral het aantal grote bedrijven, met 7500 of meer varkens, is de laatste jaren sterk toegenomen.

FrieslandCampina: premie voor minder melk

AAN DIRK VAN DER MEULEN

LEEWARDEN Dat de melkplas zou toenemen, was wel verwacht, maar zo snel en zo omvangrijk, dat niet. FrieslandCampina gaat boeren belonen als ze hun melkproductie niet opvoeren.

Begin november luidden fabrieksdirecteuren van *FrieslandCampina* de noodklok: als de groei van de melkaanvoer in dit tempo doorgaat, loopt het op korte termijn volledig spaak. Daarop werd de afzet van melk naar andere verwerkers opgevoerd. Die maatregel is echter niet meer afdoende, omdat de melkaanvoer blijft toenemen.

FrieslandCampina, een van de grootste zuivelbedrijven ter wereld, verwerkte vorig jaar in Nederland ruim 9,5 miljard kilo melk. Dit jaar wordt 600 miljoen kilo meer aangevoerd, een

toename van 6,4 procent. De afgelopen maanden is zelfs sprake van een enorme piek van circa 15 procent.

Het zuivelconcern presenteerde gisteren de oplossing: het keert een premie van 2 cent per kilo melk uit als een boer van 1 januari tot en met 11 februari de melkproductie stabiel houdt of verlaagt.

Het gaat om een weekgemiddelde dat vergeleken wordt met de periode van 13 tot en met 27 februari. De premie komt bovenop de garantiemelkprijs die *FrieslandCampina* gisteren voor januari vaststelde op 29,25 cent (30 cent in december).

Als alle 13.700 aangesloten melk veebedrijven (12.725 in Nederland) de oproep ter harte nemen, moet het zuivelconcern 24 miljoen euro extra aan melkgeld uitkeren.

Belangrijke oorzaken van de uitdijende melkplas zijn het afschaffen van de melkquotering, de onzekerheid over de mestwetgeving en de lage melkprijs.

Om een gunstige uitgangspositie te creëren bij de eventuele invoering van mestquota (fosfaat-rechten) hebben veel boeren hun veestapel fors uitgebreid. Ook zijn ze meer gaan melken om de lagere melkprijs te compenseren.

Door de afschaffing van de quotering op 1 april kan dat zonder betaling van superheffing. Een andere, recente verklaring is de goede kwaliteit van het wintervoer.

Woordvoerder Rob van Dongen van *FrieslandCampina*: „Boeren laten ons weten dat het momenteel heel makkelijk melkt.”

Het nieuws is opmerkelijk. *FrieslandCampina* is immers het concern dat honderden miljoenen euro's investeerde in het quotumloze tijdperk door fabrieken in onder meer Workum, Leeuwarden, Bedum, Beilen en Borculo uit te breiden en te moderniseren.

Van Dongen: „Deze groei heeft ons overrompeld. Zo is de uitbreiding in Leeuwarden nog niet klaar en die in Borculo heeft vertraging opgelopen.”

FrieslandCampina stelt dat er medio februari weer extra verwerkingscapaciteit ontstaat. Per 1 februari hoopt het zuivelconcern afscheid te nemen van 430 Belgische melkveehouders en verwacht het een deel van de fabrieksuitbreiding in Borculo in gebruik te kunnen nemen.

De *Nederlandse Melkveehouders Vakbond* (NMV) reageerde „verheugd” op de maatregel van *FrieslandCampina*, die volgens de bond een goed signaal geeft. „Omdat melkveehouders aan hun financiële verplichtingen moeten voldoen, kunnen zij zonder financiële vergoeding er niet voor kiezen minder melk aan te bieden”, aldus de bond. „Alleen met een verlaging van het melkaanbod kan de verdere daling van de melkprijs worden tegengegaan.”

Bij *FrieslandCampina* zijn nu bijna 13.700 melkveehouders aangesloten, in Nederland, België en Duitsland.